

Som en inledning till Joachim Israels föredrag*

ULLICA SEGERSTRÅLE

Om jag förstått Israel rätt så gäller grundfrågan i dagens föredrag själva förhållandet mellan individualism och kollektivism, både som ett metasociologiskt problem och som ett empiriskt problem i dagens nordiska välfärdssamhälle.

Först den empiriska frågan. Israels intresse för Hegels modell av förhållandet mellan det borgerliga samhället och staten härrör sig från hans analys av vissa missförhållanden i dagens svenska välfärdssamhälle. Som han påpekade igår i ett par föredrag om välfärdssamhällets kris förhärskar det en grundläggande missuppfattning när det gäller orsakerna till den nuvarande krisen.

Krisen består enligt honom inte i det att den offentliga sektorn — representanten för kollektivet, staten — är ineffektiv, och därför måste subventioneras av den privata sektorn — representanten för individerna i en marknadsekonomi. (Samtidigt förnekar han inte att det är ett empiriskt faktum att man i Sverige har varit tvungen att lägga ner statsbolag pga olönsamhet). Krisen består istället i det att representanten för individerna, det privata näringslivet, inte i tillräcklig grad stöder kollektivet, välfärdsstaten, trots att det av staten förses med en massa nödvändiga infrastrukturer för sin verksamhet (vägar, flygfält, skolning av arbetskraft, etc.).

Näringslivet har, enligt Israel, börjat försumma sin skyldighet att öka produktionen, skapa arbetstillfällen, etc. — istället har man funnit en ny väg att öka sin vinst genom klipp- eller kasiöekonomi: börsspekulering och investering i amerikanska företag. Näringslivet ökar sin vinst

men ger mycket litet tillbaka till kollektivet. Det finns inte ens adekvata skatter på vinster som erhållits enbart genom spekulation. Det är alltså svårt i dagens Sverige att få representanten för individerna, det privata näringslivet, att investera i kollektivet, välfärdsstaten. Dethär var den empiriska situationen såsom Israel uppfattar den. Frågan är vad som kan göras.

På det metateoretiska planet utvecklar nu Israel i dagens föredrag en modell med hjälp av vilken man kan beskriva och analysera det ömsesidiga beroendeförhållandet mellan individen och kollektivet. Här använder han sig av insikter från Hegel. På den kollektiva nivån skiljer Israel, med Hegel, mellan det borgerliga samhället och staten samt identifierar de dialektiska processer som existerar mellan dem på det kollektiva planet. Eftersom människan är ett förnuftigt väsen som strävar efter allas gemensamma bästa, den allmänna friheten, så utvecklar hon i staten en uppsättning normer för det politiska, rättsliga och moraliska livet i kollektivet. Staten behövs som en överordnad instans för att begränsa den egen nytta som karakteriserar individernas strävanden inom det borgerliga samhället.

Israel presenterar oss alltså med en bild av Hegel som förespråkare för ett dialektiskt förhållande mellan kollektivism och individualism, inte som någon som förhårligar staten som något som står över individerna. Det är alltså den här hegelianska modellen som Israel i slutet av sitt föredrag säger att de nordiska välfärdssamhällena baserar sig på. Men samtidigt verkar det, empiriskt sett, som om den här modellen inte skulle följas, åtminstone inte i dagens svenska välfärdssamhälle.

* Ett fragment av t.f. prof. Ullica Segerstråles kommentar till Israels föredrag på sociologdagarna 20.—21. 3. 1987 Åbo.